

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASFOREDRAG SKEDSMO

RØTTER OG IDENTITET

«Jeg skulle ønske jeg kunne reise tilbake til 1800-tallet. Jeg ville så gjerne møte dem som levde da, og forstå hvordan de kunne legge grunnlaget for den verden vi har i dag. Hvordan var miljøet og kulturen på denne tida? Jeg tror det var veldig spennende. Det var mange som tenkte på framtida. Men nå er framtida kommet, og det er jeg som lever nå».

Denne refleksjonen tilhører Preeyama fra Thailand, en av alle de ressurssterke elevene jeg møtte på **Skedsmo Voksenopplæringscenter** tidligere denne uka. Preeyama kom til Norge i 2010. Hun er en representant for de mange nye kulturer og religioner som har beriket lokalsamfunnet i Skedsmo de siste årene og som vil forme Skedsmo i dette århundre, slik innvandring knyttet til industrialiseringen endret og formet dette samfunnet i forrige århundre. Samtidig formulerer Preeyama det fellesmenneskelige grunnspørsmålet om hvor jeg kommer fra og hvem jeg er, og viser at vi tilhører en felles menneskeslekt der vi alle er skapt i Guds bilde.

I 1512 var det 425 mennesker som bodde i Skedsmo prestegjeld, som også inkluderte dagens Lørenskog og Nittedal kommuner. I 1801 viser en folketelling av det bodde 2323 mennesker i det samme området. Så godt som alle var bønder. I løpet av 1800-tallet gjennomgikk lokalsamfunnet et hamskifte med etablering av jernbane, industri og oppheving av sagbruksprivilegiene som skapte nye arbeidsplasser og dermed førte til en betydelig befolkningsvekst. Den største befolkningsøkningen har imidlertid kommet mellom 1950 - da Skedsmo kommune hadde 17.934 innbyggere - og til nå, da folketallet har økt til 50.532.

Den gang Skedsmo var en bondebygd, beskrev en av gårdbrukerne på 1920-tallet det å være skedsmosokning på følgende måte, gjengitt i Halvor Haavelmos bygdebøker: «Folket var i grunnen kristelig religiøst, det lestes ofte i postillen, og den var som regel meget slitt. Folket var meget ordholdent, og man nedskrev sjelden en avtale. De som bodde i en grend, betraktes næsten som en familie (...)».

Denne beskrivelsen av Skedsmosamfunnet på 1920-tallet er både romantiserende og harmoniserende. For også dette lokalsamfunnet har i generasjoner vært preget av klassemotsetninger og utnyttelse mellom jordeiere og husmenn i det gamle agrarsamfunnet, senere mellom kapitaleiere og arbeidere og gjennom alle år spenninger mot de mange innflyttere. Men det viser hvordan røtter og identitet for tidligere generasjoner først og fremst var knyttet til slekt, gård og grend. I det Skedsmo som har vokst frem de siste hundre årene er forbindelsen tilbake til det gamle Skedsmo tydelig, ikke minst her i Skedsmo sokn. Men både Skedsmo sokn og Skedsmo kommunes identitet må i dag inkludere et større

mangfold av tradisjoner og forme en identitet der ulikhet skaper en ny og annerledes felles identitet.

Det nye Skedsmo har et rikt og variert næringsliv og ligger langt framme når det gjelder innovasjon og forskningsmiljøer. I kjølvannet av 2. verdenskrig ble **Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)** etablert, og de ulike avdelingene ble etter hvert samlet på Kjeller og fremstår i dag som et høykompetansesenter innen blant annet analyse og beskyttelse. **Institutt for energiteknologi (IFE)**, som ble besøkt under visitasen, fremstår som et regionalt, nasjonalt og globalt kompetansemiljø når det gjelder klimavennlig energi og teknologi. Særlig betydningsfullt er deres aktive bidrag i å finne teknologi til å redusere klimagassutslipp som følge av det økte globale energiforbruket.

Den store befolkningsøkningen – først og fremst gjennom innflytting fra Oslo og andre steder i Norge, men også fra fjerntliggende land og kulturer – skaper behov for nye og sentrale boområder. I Skedsmo sokn synliggjøres spenningen mellom identitet og livsfølelse knyttet til primærnæringene og den måten urbane mennesker i service- og kunnskapsbedrifter organiserer liv, arbeid og fritid på.

Skedsmo sokn har fortsatt 36 gårdsbruk og landbruket er en viktig del både av næringslivet og landskap. Men av soknets 17.000 innbyggere, er det bare en liten del av befolkningen som er født her og har sin identitet knyttet til gårdsbrukene. Det betyr at det er sjelden at hele fler-generasjonsfamilien bor i sognet eller kommunen. Den tradisjonelle sammenhengen mellom bosted og arbeidssted er ikke et særtrekk ved folks hverdagsliv her i sognet. Dette og flere andre forhold gjør det mer krevende enn tidligere å utvikle en felles identitet og fellesskapsfølelse i lokalsamfunnet. Men det er ikke hensiktsmessig å leve med ryggen mot fremtiden. Preeyama fra Thailand - og Skedsmo – har rett når hun gir ord til den utfordringen et slikt lokalsamfunn har: «Men nå er framtida kommet, og det er jeg som lever nå».

På nyskapingen **Åpent Kulturtorg** onsdag kveld fikk vi oppleve en identitetsskapende og fellesskapsbyggende arena som viste en vid og fargerik bukett av kulturuttrykk med tilknytning til Skedsmokorset. Når mange deler de samme opplevelsene, slår man røtter sammen og skaper slik et bærekraftig og inkluderende fellesskap for framtiden. Kulturens kapasitet til å krysse grenser er en svært viktig bestanddel i det prosjektet det er å skape røtter, identitet og fellesskap for Skedsmos befolkning. Forhåpentlig kan Åpent Kulturtorg bli en tradisjon som inkluderer de mange lokale aktører innen kulturlivet. Det er naturlig at menighetsrådet, som representerer vel 12.000 medlemmer i Den norske kirke i Skedsmo sokn og derfor inkluderer store deler av soknets mangfold, spiller en aktiv rolle som pådriver og tilrettelegger for dette fellesskapsbyggende arbeidet. Det er en del av vårt oppdrag å skape gode samfunn for hele Guds menneskehet.

KIRKENS RØTTER I SKEDSMO SOKN

Midt i lokalsamfunnets store endringer har kirken vært synlig til stede som befolkningens sentrale kilde for livshjelp, livstolkning, forankring og stabilitet i 1000 år. Skedsmo kirke er den eldste bygningen i Skedsmo kommune, trolig reist allerede i 1022 av Olav den hellige. I 1180 ble den erstattet av en steinkirke, og det er den som står her i dag. For å møte den økede befolkningsveksten, kjøpte kommunen kirken fra Rittmester Johan Schiørn på Tomt i 1857, og startet umiddelbart en omfattende påbygging. I dag er langmurene i skipets nedre del og nedre del av kormurene under gulvet i tilbygget, fra den gamle kirken. Både utbyggingen på 1860-tallet og senere nødvendige endringer knyttet til nye behov, er gjort med stor respekt for kirkens historie og arkitektur, og den fremstår i dag som et praktfullt og enhetlig kirkebygg.

Døpefonten, for øvrig av Østfoldtype - eller kanskje Borg-type - er fra omkring år 1200. Her har foreldre i snart tusen år båret sine barn til Kristus i dåpen og gitt mennesker identitet som innlemmet i den universelle og globale kristne kirke. Fra prekestolen fra 1578 – visstnok den eldste som fortsatt er i bruk i Norge – har Guds ord blitt forkynt og fortolket. Jeg er den 29. biskopen som har prekt fra nettopp denne prekestolen. Det gir stor grunn til ydmykhet hos meg og enhver forkynter. Vi er ikke førstegenerasjons kristne forkynnere! Altertavlen fra 1693, skåret av Kristiania-treskjærereren Christopher Ridder, forbinder Skedsmo kirke både med nabokirkene i Fet, Enebakk og Eidsberg, og fjernere kirker som Holmestrand, Brevik og Risør som også har altertavler skåret av Ritter. Motivet er Kristi lidelseshistorie som binder oss sammen midt i generasjonene og kulturenes mangfold. De vakre glassmaleriene fra 1924 som formidler Jesu liv fra fødsel til hans siste påske, er laget av Leirsund-kunstneren Borgar Otterbech Hauglid og viser slik lokalsamfunnets kreative ressurser. Gravplassen rundt kirken er stedet der generasjonene før oss er til stede og gir forankring og identitet for de som lever nå. Det blir viktig å legge til rette for at mennesker som oppsøker gravplassene også blir invitert inn i en åpen kirke for slik å bygge forbindelsen til kirkerommets budskap om håp og Guds kjærlighet i Jesus Kristus.

KIRKEN SOM IDENTITETSBERER

Kirken er fortsatt til stede i befolkningens liv her i Skedsmo sogn og er lokalsamfunnets dominerende institusjon for religiøs tilhørighet. 12.102 mennesker er **medlemmer** i Den norske kirke. Det utgjør 70,6 % av befolkningen.

I en luthersk kirke er dåpen helt grunnleggende. Dåpen er grunnlaget for det kristne livet og forankrer den kristne troen i Guds handling for oss. Den er vårt viktigste identitetsmerke som kirke og kristne og avgjørende for at vi kan beholde vår posisjon som Norges folkekirke. Antall **døpte** viser en nedgang de siste fem år, fra 140 dåp i 2008 til 103 i 2012. Det inkluderer en håndfull dåp som er gjort på Emmaus og føres i kirkebøkene i henhold til avtalen mellom Den norske kirke og Normisjon. Det er ikke umiddelbar sammenheng her i Skedsmo mellom antall dåp og sognet, siden flere døper barna i hjemkommunene andre

steder i landet og andre som ikke bor i sognet, døver barna sine her. Men det er en generell tendens at en vesentlig andel av Den norske kirkes medlemmer – 15-20 % i vårt bispedømme - ikke bringer barna til dåp. Som bispedømme har vi identifisert dette som en hovedutfordring i 2014 og har bestemt at den ideprosessen som startet her i Nedre Romerike prosti i fjor, utvides til å gjelde hele bispedømmet. Skedsmo sogn er i fronten av samfunnsutviklingen i det nye Norge og er derfor sammen med andre sogn her på Romerike svært viktige for utviklingen av Den norske kirke i dette århundre. Nettopp her må vi derfor søke å utvikle en strategi som gir mennesker frimodighet til å døpe sine barn og fastholde sin tilhørighet til kirken i en ny tid.

Den relativt høye andelen småbarnsfamilier i sognet understreker dette. Innflyttede familier må få hjelp til å forankre livene sine i lokalsamfunnets fremste identitetsbærende rom og identitetsskapende felleskap. Jeg vil derfor oppfordre dere til å rette fokus mot hvordan lokalkirken kan legge til rette for dåp i møte med innflyttede småbarnsfamilier som har både besteforeldre, oldeforeldre og øvrige familie boende andre steder i landet. Likeledes blir det viktig å legge til rette for dåp for alle aldersgrupper, ikke minst barn og unge.

Det er svært gledelig at antallet **konfirmanter** i kirken på Skedsmo de siste 10 årene har økt både i antall og andel av årskull. Tidlig på 2000-tallet valgte under 60 % av årskullene kirkelig konfirmasjon, mens dere i 2012 var oppe i rundt 70 % av årskullet. Erfaringer fra Svenska kyrkan viser at konfirmasjonsdeltakelsen er svært viktig siden de som konfirmeres i kirken også kommer tilbake og døver barna sine, selv om de kanskje ikke har vært så mye å se i mellomtiden. Et godt konfirmantarbeid er derfor med å sikre kommende generasjoners tilhørighet til kirken i et 50-års perspektiv. Det er derfor all god grunn til å oppmuntre dere til å videreutvikle det gode konfirmantarbeidet som allerede drives med kirken i sentrum, og i et godt samarbeid med KRIK og ACTA/Normisjon. Satsingen på lederkurs som utrunder unge til engasjement i kirke og samfunn, og fellesskapsbyggende arbeid for mange unge ledere i Skedsmo Voices gir et solid grunnlag for dette arbeidet.

Gudstjenesten er den kristne kirkes grunnleggende, hellige handling som har vært feiret hver eneste søndag i snart 2000 år over hele verden. Gudstjenestedeltakelsen i Skedsmo sokn har et gjennomsnitt på 150 deltakere på hver gudstjeneste, omtrent 1,1 gudstjenestebesøk pr. medlem i løpet av et år. Det er noe under gjennomsnittet for Borg bispedømme – som er det nest svakeste av Den norske kirkes bispedømmer. Men deltagelsen på hver gudstjeneste er 50 % høyere enn gjennomsnittet i Borg.

I tenkningen rundt utviklingen av den nye gudstjenesten har Kirkemøtet lagt stor vekt på involvering og deltakelse av hele Guds folk i gudstjenesten. Trosopplæringen er allerede knyttet tett til gudstjenesten og når trosopplæringsreformen nå gjennomføres fullt ut, er det viktig at denne tilknytningen opprettholdes og videreutvikles med involvering og deltagelse

av ulike aldersgrupper, også barnas foreldre. Flere lokale grupper, lag og foreninger inviteres til å sette et særpreg på gudstjenesten – gjerne knyttet opp til musikk, lesninger og forbønn. Mangfoldet i befolkningen og medlemsmassen har gjort det naturlig å utvikle gudstjenester med særpreg. **Ungdomsgudstjenesten** under visitasen i sognekirken er et godt eksempel på at gudstjenester knyttet til en aldersgruppe blir en livskilde for hele Guds folk. De tilrettelagte gudstjenestene i prostiet for mennesker med utviklingshemming er gode spesialgudstjenester som er gudstjeneste for alle. Gudstjenestene på Skedsmotun er eksempel på gudstjenester som feires der folk er.

Befolkningens mangfold gjør det imidlertid naturlig å vurdere en utvidelse av antall gudstjenester i sognekirken, til andre tider og dager enn høymessetiden, med form tilpasset ulike generasjoner og interessefelt, koordinert med Emmaus-samlingene på søndag klokken 17. En slik utvidelse vil legge til rette for flere familiegudstjenester som nå synes noe lavt, og for gudstjenester tilpasset mennesker med hektisk arbeidsliv og høy utdanning. **Søndagsåpent** er en fin arena i denne tradisjonen som utruker mennesker til å leve i samtiden og som må sees i sammenheng med en slik økt bruk av lokalsamfunnets fremste rom. Det bør også være mulig å legge til rette for at kirken blir åpen oftere, særlig de dagene der mennesker er på gravlunden som Allehelgensdag, juleaften og nyttårsaften der stillhet, musikk og tilgjengelige samtalepartnere er en del av rommet.

Samlet sett bør det være mulig å øke antall gudstjenestebesøk de neste fem årene til 17.000, 700 høyere enn toppåret i 2009 med et gjennomsnitt på 180 deltagere i hver gudstjeneste.

Skedsmo menighet feirer **nattverd** på 3 av 4 gudstjenester, noe som samsvarer med de føringer som biskopen har gitt på nattverdfrekvens. Men Skedsmo sokn har ikke den økningen i nattverddeltagelse som i bispedømmet ellers. Nattverden er der den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus kommer til oss, skaper et raust gjestebud med mangfoldig deltagelse og gir oss et bærekraftig fundament for tro og liv, uavhengig av våre følelser, meninger og stemninger. Gjennom forkynnelse, sjelesorg, undervisning og tilgjengelighet må denne forståelsen av nattverdets betydning prege kirkens møte med menneskene også i Skedsmo sokn. Prestene må utfordre faddere og foreldre i dåpsfølgene til nattverdang og nattverdfeiringen bør vanligvis inkludere intinksjon for å redusere menneskeskapte hindre for nattverddeltagelse. Nattverdets plass i trosopplæring og ungdomsarbeid kom fint frem med de mange ungdommer som deltok i nattverden under ungdomsgudstjenesten under visitasen.

Relativt sett er det færre par som **inngår ekteskap** i Skedsmo kirke enn tidligere. Dette samsvarer med utviklingen ellers i bispedømmet, men gir - sammen med nedgangen i dåpstall - grunn til å utvikle strategier og mål for hvordan kirken bedre kan møte unge mennesker i etablerings- og småbarnsfasen. Ett av tiltakene jeg som biskop har besluttet, er å gjøre det lettere å ha vigsel utenfor kirkerommet og stimulere til en økt bruk av enklere

vigslers i kirkerommet i tråd med de tidligere «kontorvigslene». I første omgang er målet å snu den nedadgående trenden i bispedømmet, og jeg håper kirken her i Skedsmo vil bidra til dette!

Kirken i Skedsmo sokn har lang tradisjon for å drive et **kirkemusikalsk** arbeid av svært høy kvalitet. Korene har gjennom sin kvalitet og brede deltagelse blitt en sentral aktør i utviklingen av Skedsmo som et «godt bosted for alle som er opptatt av kultur» – for å sitere kommuneplanen. Et kirkelig forankret, men variert, repertoar gir gode muligheter for kommunikasjon med befolkningens mangfold i og utenfor kirkerommet. En har lyktes i å etablere en kontinuitet i de aldersbestemte korene som skaper identitet og tilhørighet. Deltagelsen i «Den kulturelle skolesekken» gir alle kommunens 3. klassinger et møte med den kirkemusikalske tradisjonen og eksponering til kirkerommet. Korenes **konsserter** arrangeres jevnlig i kirkene i kommunen, og korene deltar regelmessig ved gudstjenester og andre arrangementer i kirken. I en utvikling av gudstjenesten som en sentral kilde til livskraft og livstolkning for mennesker her i sognet, bør det vurderes å styrke korenes deltagelse i gudstjenestene ved f.eks. forsangergrupper fra korene, og slik styrke den liturgiske musikken og menighetens salmesang.

Det er et godt **kommunikasjonsarbeid** her i Skedsmo sokn med et utmerket menighetsblad i samarbeid med Lillestrøm og Strømmen, god hjemmeside og tilstedeværelse på Facebook. I løpet av første halvår 2014 vil Den norske kirke få helhetlige nettsider som Skedsmo bør knytte seg til. Det blir helt vesentlig i tiden fremover å se disse kanalene innenfor en helhet og bruke dem enda mer offensivt i for eksempel rekruttering til dåp og invitasjon til deltagelse og involvering. Det bør vurderes å utvikle en arena for tilbakemelding på kirkelige handlinger og andre aktiviteter, som kan brukes som en ressurs inn i strategiarbeidet som menighetsråd og ansatte skal inn i når planene skal legges for kirkens fremtid i Skedsmo sokn.

SAMARBEID MED LOKALSAMFUNNETS FOLKEVALGTE

Siden forrige visitas har Skedsmo kirkegård blitt utvidet med 1500 nye kistegraver og 600 urnegraver. Det er også regulert et felt til muslimsk gravplass, og når kapellet på Skedsmo kirkegård står ferdig renoverert om kort tid, er det viktig at dette blir utsmykket som et livssynsåpent seremonirom og gjøres egnet til små forsamlinger og konsserter.

Kommuneplanen er lokalsamfunnets tillitsvalgtes plan for prioriteringer i utviklingen av lokalsamfunnet. Dette danner en naturlig ramme og retning for kirkens engasjement i lokalsamfunnet og menneskers liv. Menighetsråd og fellesråd må i samtale med lokalsamfunnets ledelse identifisere områder og tiltak der kirkens ressurser, infrastruktur og kompetanse kan forsterke lokalsamfunnets demokratiske fattede målsetninger og prioriteringer.

Ett slikt område er **de sosiale utfordringene** i lokalsamfunnet innenfor levekår og inkludering og bosetning av flyktninger. Det er viktig at kirken gjennom forkynnelse og holdningsskapende arbeid bidrar til å snakke opp utsatte og sårbare grupper, mobiliserer til en forsterket besøkstjeneste, stiller sin store diakonale og flerkulturelle kompetanse til rådighet, og slik legger til rette for en vellykket integrering og deltakelse i lokalsamfunnet.

Et annet samarbeidsområde er **helsesektoren**. Jeg fikk være med på sangstund på **Skedsmotun** og snakket både med beboere og flere av avdelingslederne i helse- og omsorgssektoren. Forholdet mellom kirken og helse- og omsorgssektoren har gjennom mange år vært preget av en åpen tone og et godt samarbeid.

Et tredje område er samarbeidet mellom **skole og kirke** der det i mange kommuner nå utvikles en rammeplan for dette innenfor skolens formålsparagraf og oppgave.

Det fjerde område, eller kanskje det første, er innenfor kommunens **kultursatsing**, som jeg allerede har nevnt.

STAB, RÅD OG UTVALG

Skedsmo sogn har et kompetent menighetsråd og stab. I en sogn med store utfordringer knyttet til utviklingen i lokalsamfunnet, og med begrensede ressurser, er det særlig viktig at ressursene en faktisk disponeres brukes strategisk, gjensidig forsterkende og med hele sognet og alle medlemmene som sted der disse ressursene skal anvendes for å styrke og nære det åndelige livet. Menighetsrådet er det sentrale ledelsesorganet som har ansvar for å utvikle en helhetlig strategi som knytter sammen medlemmer, engasjerte, deltakende og ansatte slik at det skapes en felles retning, med ulike arbeidsformer og på ulike arenaer. Fellestrådet er menighetsrådets instrument for relasjonen til lokalsamfunnets ledelse og er den viktigste administratoren av ressursene. Det betyr at menighetsrådet må arbeide sammen med de andre menighetsrådene i kommunen slik at fellestrådet kan legge gode strategier for samhandlingen med kommunens ledelse.

For å stimulere slik samhandling og utvikle en kritisk masse for en samlet og mangfoldig strategi, vil jeg oppfordre til regelmessige møtepunkter mellom menighetsråd, ansatte og ledere av underutvalg – som korene og barne -og ungdomsutvalget - der en sammen vurderer virksomheten og utvikler en kultur der en får en tydelig arbeidsfordeling mellom folkevalgte, engasjerte ledere og ansatte, og mellom ansatte.

I en slik strategi må en legge vekt på at kirken i Skedsmo sogn må gi rom for alle og inkludere bredt. Da må en utvikle en kultur der ulikhet mellom ansatte blir ansett som en styrke, der en gir hverandre rom og der en hjelper hverandre med svakheter som vi alle har. Her må kirkeverge og prost fortsette sitt gode samarbeid som arbeidsgivere.

Denne visitasen har vist de store muligheter som ligger her og jeg vil særlig takke soknepresten som har vært ansvarlig for å legge til rette for et velkomponert visitasprogram.

UTBLIKK

Den norske kirke i Skedsmo sogn skal være en kilde for livstolkning og gi livshjelp til mennesker i et mangfold av situasjoner. I gudstjenesten i kirkerommet skapes det et fortettet møtested mellom himmel og jord, fortid og nåtid, der vi inviteres inn i Guds fremtidsvisjoner for mennesket. Den dypeste kilden finner vi i døpefonten, der mennesker her i lokalsamfunnet forenes med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Ved nattverdbordet får mennesker næring og styrke for det livet som leves her og nå, og blir stadfestet i håpet om det evige liv. I forkynnelsen av evangeliet og i kirkens kulturarbeid får mennesker hjelp til å leve sine liv i lys av troen, håpet og kjærligheten. Gjennom kirkens diakonale virksomhet blir mennesker omsluttet av Guds kjærlighet, som overgår all forstand, og i trosopplæringen gis mennesker en fordypping av sin tilhørighet.

I fremtiden skal kirken fortsette å være et sted som inkluderer mennesker og gir dem røtter, bekreftelse og identitet. I fellesskap og under Guds ledelse skal vi så vandre sammen mot det målet som Preeyama fra Thailand sa var hennes største drøm: «Jeg skulle ønske verden kunne bli som den var i begynnelsen», den gangen Gud var alt i alle og alt var såre godt. Det Vårt håp er at dette også er Guds fremtid som bærer vår sendelse til menneskene her i Skedsmo sogn og som kirken gir rom for å erfare i glimt allerede nå.

Må Gud fortsette å velsigne dere på vandringen og med oppdraget!

*Fredrikstad 2.februar 2014
Atle Sommerfeldt
Biskop*